

ŚWIĘTA WIELKANOCY

Niedziela Palmowa

Zwana również niedzielą Kwietną lub Wierzbną, Niedziela Palmowa jest początkiem Wielkiego Tygodnia. Jest barwnym świętem religijnym obchodów triumfalnego wjazdu Jezusa do Jerozolimy gdy naród witał Chrystusa powiewając gałązkami palmowymi. Niesposób jednak znaleźć w Polsce gałązki palmowe więc przygotowuje się je własnoręcznie do dziś. Są to bukiety bukszpanu, suszonych kwiatów i gałązek wierzbowych. W niektórych regionach palmy te osiągnęły wysokości kilku metrów. Zdobą się je kolorowymi wstążeczkami, kwiatami suszonymi lub sztucznymi wykonywanymi z kolorowej bibulki i barwinką. Dawniej wierzono, że „palmy”, poświęcone w czasie mszy nabierają szczególnych właściwości i chronią ludzi i zwierzęta przed czarami, ogniem oraz wszelkim złem tego i tamtego świata. Po mszy św. chłostano się nimi nawzajem życząc sobie urodzaju, bogactwa i zdrowia. Dzisiaj w miastach kupuje się palmy u ulicznych sprzedawców, czasem w ostatniej chwili przed nabożeństwem.

Wielka Sobota

W dniu tym wierni przynoszą do kościoła pokarmy (tzw święconkę) przeznaczone na świąteczny wielkanocny stół aby je kapłani pobłogosławili. W Polsce tradycja ta sięga XIV wieku. Najpierw święcono tylko pieczony chleb w formie baranka. Dzisiaj jest to wielkanocny koszyk w którym powinno się znaleźć co najmniej siedem rodzajów pokarmu : kończy się czas postu. Chleb symbolizujący Ciało Chrystusa gwarantuje pomyślność i dobrobyt ; jajko, znak odradzającego się życia i zwycięstwa nad śmiercią ; sól, minerał życiodajny chroni od zła ; wędliną zapewnia zdrowie i dostatek oraz płodność ; ser to symbioza człowieka i natury ; tradycyjne ciasta wielkanocne jak baby, kołaczki i mazurki są symbolem umiejętności i doskonałości ; zaś chrzan symbolizuje siłę i fizyczną krzepę.

Pisanki

Z Wielkanocą związana jest tradycja zdobienia jajek. Najstarsza polska pisanka (znaleziona na wykopaliskach w Ostrowiu i wykonana tą samą techniką co dzisiejsze pisanki) pochodzi z X wieku. W polskiej kulturze zdobienie jaj stało się jednym z elementów sztuki ludowej. Pisanki, kraszanki, rysowanki, oklejanki miały sens symboliczny. Ich zdobieniem we wzory geometryczne lub roślinne zajmowały się dawniej tylko kobiety.

Kolorowe pisanki wkładano również do koszyczka na tzw. święcone (patrz Wielka Sobota). Starym zwyczajem pisankami obdarowywano członków rodziny a w tygodniu po Wielkanocy

dostawały je również osoby zaprzyjaźnione. Dowodem sympatii było również podarowanie pisanki chłopcu lub dziewczynie zaś przyjęcie jej i ofiarowanie swojej oznaczało odwzajemnienie uczuć. W niektórych regionach Polski np. na Pomorzu, dorośli chowali w ogrodzie, w domu lub obejściu koszyczki z kolorowymi jajkami i słodyczami. W niedzielę wielkanocną dzieci wyruszały na poszukiwanie darów które, jak wierzyły, przynosiły im wielkanocne zajaczki.

Wielkanoc

Po niedzielnej mszy rezurekcyjnej, zgodnie z tradycją, do dziś spożywa się, podczas uroczystego śniadania, poświęcone pokarmy. Na początku śniadania jest dzielenie się poświęconym jakjkiem. Wszyscy zasiadają przy suto zastawionym stole przykrytym śnieżnobiałym obrusem, który zdobią kolorowe pisanki, wiosenne kwiaty, baze i zielone kompozycje. Nie brak tam również wielkanocnego baranka z ciasta lub z cukru. Na stole królują w ten dzień wędzonki, kiełbasy, szynki, przyrządzony na różne sposoby drób, jajka i tradycyjne ciasta : baby mazurki i serniki.

Ze świętami wielkanocnymi kojarzą się różne zwyczaje :

- Dzwony kościelne oznajmiające zmartwychwstanie Chrystusa brzmią w szczególny sposób. Na Podhalu wierzone że mogły one obudzić śpiących w Tatrach rycerzy, by szli walczyć o wolność Polski. Ich dźwięku obawiały się złe moce, a ludzie słysząc je, wyrzucali nienawiść ze swych serc.

- W Krakowie bardzo popularny był i jest „emaus”. Jest to ludowa zabawa urządzana na pamiątkę drogi Apostołów do miasta Emaus podczas której młodzi krakowiaczy zaczepiają dziewczyny chłostając je delectatnie wierzbowymi gałązkami i urządzają popisowe walki na kije. Stragany pełne tradycyjnych pieszczatek, błyskotek i słodyczy obok nowoczesnych gadżetów to prawdziwa uciecha zarówno dla dzieci, jak i dorosłych.

- Z kolei jajko, od wieków uważane za symbol początku i źródło życia, w ludowych wierzeniach było ; lekarstwem na chorobę i urok, chroniło przed ogniem, pomagało zdobyć upatrzoną dziewczynę albo chłopaka, zapewniało urodzaj, szczęście i pomyślność. Taczanie jaja po ciele chorego miało "wlewać" w niego nowe siły, odradzać go. Natomiast wydmuszki pisanek wielkanocnych położone pod drzewami owocowymi miały je chronić przed szkodnikami. Wierzone, że rzucone w płomień ugasza pożar.

Poniedziałek wielkanocny (tzw. „Lany poniedziałek”)

Dzień św. Lejka, Lany poniedziałek lub Mokry poniedziałek, jak żartobliwie nazywano poniedziałek wielkanocny, upływa pod znakiem śmigusa-dyngusa, który dawniej nakazywał chłopcom oblewanie dziewcząt wodą. Trudno jest dzisiaj powiedzieć, jaki był pierwotny sens tej tradycji bardzo chętnie podtrzymywanej do dziś. Przypuszcza się, że chodziło tu o akt oczyszczenia i wzmocnienie sił rozrodczych. Starym zwyczajem oblewano nie tylko kobiety, ale i ziemię dla większych plonów oraz krowy by dawały więcej mleka.

Zgodnie z tradycją lany poniedziałek nikomu nie mógł ująć na sucho. Wśród pisków, krzyków i śmiechu najchętniej urządzano dyngus ładnym i lubianym pannom. Ta z dziewcząt, której nie oblano wiadrem wody albo nie wrzucono do rzeki, stawu czy chociażby koryta do pojenia bydła, czuła się obrażona.

*Opracowała : Mariola Koperski
(autorzy ilustracji nieznani)*

